

MTA BTK NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZET
1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf. 9.
Tel.: +36-1-224-67-82, Fax: +36-1-356-80-58
E-mail: nti@btk.mta.hu
Honlap: www.etnologia.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2013-ban

- *ETNOFOLK – Digitalizált népi kulturális örökség* – európai uniós pályázati projekt (2011–2014).
- *Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében* – kutatás OTKA támogatással (2011–2015).
- A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése: *Magyar Népköltészeti Lexikon; A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*.
- Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben: egyén és közösség, hagyomány és újítás, alkalmazkodási stratégiák a jelen és a közelmúlt átalakuló gazdasági, társadalmi, kulturális folyamataiban.
- Folyamatok a népi kultúra alakulásának történetében: forrásfeltárások és tanulmányok. Regionális és tematikus kutatások eredményeinek közzététele nemzetközi és hazai előadásokban, publikációkban.
- Hagyomány és modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák, vallási jelenségek, táj- és környezetérzékelés – terepmunkák, etnológiai vizsgálatok Szibériában, valamint Közép- és Délkelet-Ázsiában.
- Elméleti és módszertani kérdések a mai folklórisztikában. Folklórszövegek (mesék, mondák, kispikái prózaműfajok, lapp jojkák) és a népi vallásosság jelenségeinek gyűjtése, forrásfeltárások, a szövegkorpuszok bővítése, elemzése, a hagyományozódás kérdései, a folklórizálódás és a folklórizmus jelenségeinek vizsgálata.

II. A 2013-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- *ETNOFOLK – Digitalizált népi kulturális örökség* – európai uniós pályázati projekt
Az MTA BTK Néprajztudományi Intézete 2011 és 2014 között konzorciumi tagként vesz részt az Európai Strukturális Alap által finanszírozott ETNOFOLK pályázatban (témaszám: 3CE296P4). A projektet négy közép-európai ország hat intézményének (Cseh Tudományos Akadémia Néprajzi Intézete, a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem, a Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Intézete, az MTA BTK Néprajztudományi Intézete, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Tudományos Kutatóközpontja és az informatika területéért felelős csehországi AiP Beroun, valamint társult partnerként az Österreichisches Volksliedwerk) konzorciuma hozta létre.

Magyar részről az intézet igazgatójának vezetésével nyolc intézeti munkatárs vesz részt a terv megvalósításban.

A projekt célja, hogy bemutassa a közép-európai népek hagyományos kulturális örökségét és segítse annak megőrzését. A pályázat keretében olyan közös webfelület készül, ahol szövegek, térképek, fotók, hang- és mozgóképfelvételek segítségével reprezentálják az adott terület népi kultúráját, elsősorban a népköltészet, a tánckultúra, az öltözködés, a hit- és szokásvilág, az épített örökség különböző jelenségein keresztül. A készülő adatbázis a tudományos kutatás, a közigazgatás, az oktatás, a kulturális örökségvédelem, a turizmus és a regionális fejlesztés területén dolgozók számára is hasznos forrásként szolgál majd.

2013. április 18-án Budapesten, az MTA BTK Jakobinus Termében tartották valamennyi partner részvételével az év első *Project and Steering Committee Meeting*-jét. A tudományos, informatikai, stratégiai kérdéseket tisztázó, szakmai találkozót tudományos konferencia követte, amelynek témája a közép-európai hagyományos táplálkozás múltja, jelene és jövője volt. Az angol nyelvű konferencián elhangzott előadások a szlovén, szlovák, cseh és magyar táplálkozáskultúra 20. századi változásait mutatták be, ismertetve azokat a társadalmi folyamatokat (modernizáció, mobilitás, urbanizáció stb.), technológiai változásokat és gazdasági tényezőket, amelyek a hagyományos táplálkozás háttérbe szorulásához majd pedig újbóli felfedezéséhez vezettek. A konferencián az intézet két kutatója tartott előadást.

A projekt magyar kutatói 2013-ban több helyszínen végeztek terepmunkát, készítettek néprajzi dokumentációt a szellemi kulturális örökség megőrzésének témájában: Moha: tikverőzés; Budapest: Táncháztalálkozó; Bóly: Emmauszjárás; Mende és Maglód: pünkösdi templomdíszítés; Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum: Nemzetközi szellemi kulturális találkozó. A kutatás résztvevői összeállítottak egy adatbázist a szellemi örökségvédelem magyar példáiból.

2013. október 9-én Besztercebányán tartották a tárgyév második *Project and Steering Committee Meeting*-jét. A tanácskozáshoz kapcsolódóan október 7-én a néphit és a népi vallásosság témakörében rendeztek konferenciát, amelyen az intézet két munkatársa adott elő, majd workshopot tartottak a szellemi kulturális örökség megőrzésének legjobb példáiról, ennek keretében az intézet igazgatója a szellemi kulturális örökség megőrzésének magyar gyakorlatáról számolt be.

Az ETNOFOLK kutatásról, a projekt rendezvényeiről 2013-ban is az MTI, több sajtóorgánium és szakmai lap hírt adott.

- *Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében* – OTKA támogatással

Az intézet igazgatójának témavezetésével 3 intézeti és 3 külsős kutató közreműködésével 2011 óta folyik Magyarország hármashatárainak kutatása OTKA (témaszám: NK 84283) támogatással. Az az államhatár, amelyik nem esik egybe az etnikai határokkal a *mások* és a *mi* újraértelmezésének sajátos terepét képezi. A határon való közlekedés jogi és adminisztratív kodifikálása az állam önmagáról és nemzetközi helyéről alkotott koncepcióját tükrözi. A kutatócsoport a határ és a határmentiség problematika feltárása érdekében 2013-ban a következő feladatokra összpontosított:

A résztvevők rendszeresen végeztek terepmunkát a hármashatárok térségében. A magyar-szlovén-osztrák határ kiválasztott kutatópontjain a kutatás vezetője a

gazdasági kapcsolatok vizsgálatára koncentrált, két résztvevő kutató közül pedig az egyik az identitás kérdéskörét és a kulturális szerveződéseket figyelte, míg másikuk a határátkelési gyakorlatok történeti dimenzióira fókuszált. A magyar-ukrán-román hármas határ mentén folytatott terepmunka központi kérdése ebben az időszakban egyrészt az volt, hogy a „határ” mint széles értelemben vett diskurzív (nyelvi, társadalmi, gazdasági stb.) gyakorlatok tere, befolyásolja-e a helyi társadalmi cselekvéseket. Másrészt azt vizsgálták, hogy a határhasználat miként jelenik meg szárazberek és csedregi magyar nemzetiségűek élettörténeteiben. A magyar-szerb-román hármas határ térségében a kulturális kapcsolatok alakulását és az egyéni kapcsolatrendszer működését befolyásoló tényezőket kutatták, illetve a határokon átnyúló intézményes kapcsolatok szerveződését, valamint az egyéni gazdasági stratégiákat.

A tárgyév több műhelyvitáján a kutatócsoport kidolgozta azt a kérdőívet, ami a terepmunka kiegészítőjeként segít mélyebben megérteni a hármas határok térségében alkalmazott gazdasági, kulturális és társadalmi kapcsolatokat. Az északkeleti hármas határ térségében a kérdőíves lekérdezés első eredményeként az állapítható meg, hogy a „határ” fizikai közelsége, illetve az egyes országok közötti gazdasági különbségek önmagukban nem szükségszerűen vezetnek el ahhoz, hogy a „határ” a társadalmi élet paradigmatisztikus értékű szervezőelvé legyen. A két, azaz a romániai és ukrániai részközösségre egyaránt jellemző, hogy a határon átnyúló kapcsolataik többnyire informálisak, és nem intenzívek: társadalmi érintkezéseik szinte kizárólag a kibocsátó társadalomban élő „magyar” etnikus csoporton belüli hálózatviszonyokra korlátozódnak.

A kutatás eddigi eredményeit mutatták be széles szakmai publikum előtt a tárgyévben rendezett fotókiállításon az MTA Vári épületének Jakobinus termében (2 hónapig volt megtekinthető). A vándorkiállítás december közepétől a Szatmár Megyei Múzeumban látható 2014 első feléig. Szatmárnémetiben a kiállítást az intézet igazgatója, aki a kutatási projekt vezetője, nyitotta meg. A kiállítás 4 tematikus egységen keresztül mutatja be a határ-gyakorlatokat: a hármas hatások hármassága, a határátkelés dokumentumai és módzatai, a kulturális emlékezet és emlékezet-gyakorlás, illetve a határon átívelő kereskedelem.

A kutatás céljai közé tartozik, a határkutatással foglalkozó szakemberek mind szélesebb körű összefogása, valamint a szakemberneveléshez való hozzájárulásként egyetemisták bevonása a munkába, ennek érdekében a kiállításmegnyitót követően a Szatmár Megyei Múzeumban kihelyezett workshopot tartottak. A kiállítást és a szakmai tanácskozást jelentős sajtó érdeklődés kísérte.

A projekt kutatási eredményeinek közzétételére külön honlapot készítettek, ami az MTA BTK Néprajztudományi Intézet honlapján keresztül érhető el: <http://www.etnologia.mta.hu/harmashatarok/>.

- A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése: *Magyar Népköltészeti Lexikon, A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*

Az intézet folkloristái 2010 óta dolgoznak egy *Magyar Népköltészeti Lexikon* összeállításán. Az 1977–82 között készült néprajzi összefoglalás, a *Magyar Néprajzi Lexikon* szócikkei, többek között a folklórral kapcsolatosak is, az

újabb évtizedek kutatási eredményeinek köszönhetően bővítésre, kiegészítésre szorulnak, különösen az elméleti szócikkek megfogalmazására nyomta rá bélyegét annak a korszaknak az ideológiája, amelyikben a lexikon született. Éppen ezért vélték a kutatóhely népköltészet-kutatói elengedhetetlen feladatnak a 21. század elején újraértelmezni a folklorisztika alapfogalmait (pl. folklór, népköltészet, hagyomány, szájhagyomány, szóbeliség, folklórgyűjtés, archívum, hitelesség), megvizsgálni, hogy a folklorisztika fogalomhasználata és módszertana képesek-e követni, és ha igen, milyen módon a folklór jelenkori változásait. Az intézet folkloristái gyűjtik, rendszerezik a hagyományosnak mondott népköltészeti műfajokat, vizsgálják továbbélési képességüket és szerepüket a tudományszak kialakulása óta eltelt több mint másfél évszázadban, valamint az utóbbi években az elektronikus médiumok térhódítása következtében kialakuló új folklórjelenségeket, mint például az sms- és internet-folklórt. Az úgynevezett e-folklór kutatás számos elméleti, fogalomhasználati és módszertani problémát vet fel. A hazai és nemzetközi kutatási eredmények megismerése és megismertetése érdekében az intézet két folkloristája az elektronikus folklór annotált bibliográfiájának összeállításán dolgozik.

A *Magyar Népköltészeti Lexikon* szerzői munkájuk elméleti megalapozásához a folklorisztika terminológiájának újragondolására vállalkoznak, támaszkodva a szövegfolklorisztika megújítását szolgáló külföldi és hazai eredményekre, a nemzetközi szakirodalom kézikönyveire, enciklopédikus vállalkozásaira. Az intézet két kutatója vett részt peregrinációs pályázati támogatással és tartott előadást az ISFNR (International Society for Folk Narrative Research) 2013-as *Folk Narrative in the Modern World: Unity and Diversity* vilniusi konferenciáján, ahol a világ szövegfolkloristái olyan kérdéseket jártak körül, amelyek a készülő kézikönyvnek is alapvető kérdésfelvetései: a folklórműfajok miként hagyományozódnak és változnak napjainkban, melyek a történetmesélés törvényszerűségei, mi a társadalmi szerepe, milyen a beágyazottsága a közösségben, a modern technológiáknak milyen szerepe van a folklór működtetésében. A szócikkek szerzői, a Néprajztudományi Intézet Folklór témacsoportjának mai (9 fő) és egykori kutatói (5 fő) heti rendszerességgel tartott lexikonértékezteiken vitatják meg a folyamatosan elkészülő szócikkeket. A pillanatnyilag cca. 2400 tételből álló címszólista a műhelyviták során folyamatosan formálódik. A lexikon írói a Néprajztudományi Intézet évkönyve, az *Ethno-Lore* 2013-as évfolyamában a kézikönyv készítése során, leginkább a fogalmi, műfaji, alműfaji (mese, eszkatologikus monda, anekdota, fohász, rejtvény, vicc, elektronikus folklór) szócikkek írása során jelentkező elméleti problémák végiggondolására vállalkoztak, illetve olyan újfajta kérdéseket elemeztek szövegfolklorisztikai szemszögből mint a dilettáns múltkutatás vagy a halandzsza (nonszensz) megjelenése a folklórban. A kötetben gazdag mutatóanyagot adtak közre a készülő szócikkekből.

A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture

Az intézet az elmúlt években komoly előkészületeket tett egy újabb kézikönyvsorozat kiadására. *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiáját / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* angol nyelven, gazdagon illusztrálva jelenik meg a tervek szerint. A reprezentatív mű lesz az első kézikönyv, amely összefoglaló

jelleggel mutatja be a magyar néprajztudomány, folklorisztika és antropológia legfrissebb kutatási eredményeit a külföld szakmai és laikus közönségének. Az elmúlt évtizedek gazdasági, társadalmi változásai szükségessé teszik a tudományszak olyan alapfogalmainak újragondolását és értelmezését, mint: népi kultúra, populáris kultúra, tömegkultúra, hagyomány, folklór, autenticitás. A széles szakmai összefogással készülő kézikönyv főszerkesztői és szerkesztői az intézet vezetői és főmunkatársú kutatói.

- Eredmények a népi műveltség történeti kutatásában

Az intézet 2012-ben *Visual Encounters with Alterity in East-Central and South-Eastern Europe in the Nineteenth and the First Half of the Twentieth Century* címmel három napos nemzetközi konferenciát szervezett. Az angol nyelvű tanácskozás második eseménye volt annak a tematikus-kronologikus konferenciasorozatnak, amely a varsói Lengyel Tudományos Akadémia Institute of Archeology and Ethnology kezdeményezésére indult 2010-ben, s amely négy, a visegrádi országokban, illetve azok tevékeny részvételével megvalósuló tudományos rendezvény lebonyolítását célozta. A konferencia 22 előadása (ebből 5 magyar) tanulmányra bővülve, szöveg- és képanyagában egyaránt igényes, 546 oldalas tanulmánykötetben látott napvilágot a tárgyévben. A kötet egyik szerkesztője és szerzője valamint a kötet elméleti alapvetését adó Bevezetés egyik írója az intézet főmunkatársa. A kötet a Visegrad Fund támogatásával jelent meg. A tanulmánykötetet Budapesten – a varsóit, a prágait és pozsonyit követően –, az intézet könyvtárában mutatták be 2013 novemberében. A kötet lengyel grafikus poszter-kiállítást készített a kötethez, illusztrációként a könyvbemutatókhoz.

Az intézet akadémikus professzor emeritusa foglalta össze a regionális néprajzi kutatási eredményeit a Bódva folyó által összekötött észak-borsodi, tornai, gömöri tájakról *Munkák, emberek, hiedelmek a Bódva mentén* című tanulmánygyűjteményében, ami az intézet *Életmód és tradíció* sorozatában jelent meg.

A tárgyévben sikeresen befejeződött az egyházi és világi gyűjtemények zászlóinak feltárása a magyar nyelvterületen, a kutatás összegzése a következő évre várható. Az *Öltözködés a 17-18. századi Erdélyben a viseletszabályozások és viseletsorozatok tükrében* témájú OTKA posztdoktori kutatás részeredményei fontos idegen nyelvű publikációkban láttak napvilágot.

- Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben

2013-ban az intézet egyik főmunkatársa folytatta az erdélyi gábor romák fogyasztói gyakorlatainak és értékpreferenciáinak vizsgálatát (különös tekintettel presztízstárgy-gazdaságukra), valamint a gyermekházasságok és apatársi szövetségek, illetve a körük szerveződő házasságpolitika elemzését. Megszerkesztette az *Acta Ethnographica Hungarica* roma csoportokkal foglalkozó, tematikus számát (amely a *Roma in Europe: Creating, Commodifying and Performing Social Differences* címet viseli). Ő a témavezetője annak MTA Posztdoktori Kutatói Program által támogatott kutatásnak, ami 2013 szeptemberében kezdődött és a cigány-magyar kapcsolatok budapesti kisegyházi környezetben való alakulását vizsgálja.

Egy másik főmunkatárs kutató a migránsok szerepét tárja fel a hazai és a nemzetközi idősgondozásban, különös tekintettel a női migráció kérdését

vizsgálja, és ezzel összefüggésben az úgynevezett transznacionális családok működését. 2013-ban terepmunkáját, könyvtári kutatásait, szakmai konzultációit öt hónapos Fulbright-ösztöndíjjal az USA-ban végezte.

Az intézet egyik kutatója a közel jövőben benyújtandó PhD disszertációjában a szocialista urbanizáció hatására Leninvárosban és környékén lejátszódó életmódváltozást kutatja.

Nemzetközi együttműködésben végzi az intézet társadalomnéprajzos főmunkatársa a tisztálkodási, testápolási szokások, fürdőkultúra komplex történeti-, összehasonlító- és jelenkori kutatását. Több nemzetközi és hazai rendezvény mellett előadója volt az MTA Multidiszciplináris vízkonferenciájának, amely kapcsolódott a Water Summit – Budapest 2013 Víz-világtalálkozóhoz. A tanácskozáson az intézet megbízott igazgatóhelyettese, egyik tudományos tanácsadója *Áradás és vízgazdálkodás: tradicionális módszerek a Bodrogtörzs példáján* címmel ugyancsak előadást tartott. A magyar népi kultúra regionális struktúrájának témakörében végzett vizsgálataira épülve jelent meg a tudományos tanácsadó német nyelvű tanulmánya a *Jahrbuch für Europäische Ethnologie* 8., magyar tematikájú kötetében. A kiadványban ugyancsak olvasható az intézet igazgatójával közösen írt áttekintésük a jelenkori magyar néprajzi kutatásokról.

Több külföldi és hazai konferencia-előadás, publikáció született a magyar táplálkozás történeti és jelenkori változásainak kutatási témájában. A Bolyai-ösztöndíjjal kutató főmunkatárs választott terepén, a XX. kerületben a háztartások étkezési szokásait, tárgyi ellátottságát és a közétkeztetés szolgáltatásait dokumentálta és elemezte 2013-ban.

Az intézet egyik fiatal kutatója rendszeresen végez néprajzi-ökológia terepmunkát Gyimesben, 2013-ban *Hegyvidéki növényzet botanikai és etnoökológiai szempontú vizsgálata Gyimesben (Keleti-Kárpátok, Románia)* címmel benyújtotta PhD disszertációját.

2013-ban két fiatal kutatói ösztöndíjas nyert felvételt az intézetbe, egyikük a magyar színhasználat és színjelnevezés témakörében végez kognitív antropológiai kutatásokat, másikuk a 18. századi vallási életet kutatja a váci egyházmegye területén.

2013-ban az intézet 3 kutatója szerezte meg a PhD fokozatot, mindhárman *summa cum laude* eredménnyel: a Pécsi Tudományegyetem BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola Kommunikáció Doktori Programjában készült disszertáció a magyar református felekezeti identitás újraalkotásának, a 2009-ben lezajlott Kárpát-medencei egyházegyesítést követően az egységes identitás kialakításának diszkurzív folyamatait vizsgálta. Két további, fiatal kutatói ösztöndíjas szerezte meg a doktori fokozatot, egyikük *A kerékgyártó háziipar és mesterség múltja Magyarországon* című dolgozatával az ELTE Történettudományi PhD iskola Európai Etnológia Program keretében, másikuk, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, *Csanálos és Vállaj kapcsolatainak változása a 20. század folyamán a magyar-román határ kontextusában* című disszertációjával. Egy az előző esztendőben megvédett PhD-disszertáció *Vallás Magyarfaluban. Néprajzi vizsgálat* című monográfiaként látott napvilágot.

- Hagyomány és modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák, vallási jelenségek, táj- és környezetérzékelés – terepmunkák, etnológiai vizsgálatok Szibériában, valamint Közép- és Kelet-Ázsiában.

Az intézet etnológusai Szibériában, Közép- és Délkelet-Ázsiában végzett terepmunkáik alapján a társadalom szerveződésének átalakulását, a változásokban a képzetrendszerek szerepét dolgozzák fel. A kutatásban résztvevő etnológusok vizsgálják a poszt-szovjet időszakban a térségben kialakult új társadalmi-, kulturális- és gazdasági-rendszereket és a modernizáció generálta konfliktusokat. Kutatásaikat egy olyan területen végzik, amely mindig is a magyar etnológiai kutatás középpontjában állt, ugyanakkor a térség a nemzetközi gazdaság számára is folyamatosan felértékelődik. Publikációik nyomán megismerhetővé válik az az értékrend, kultúra, gondolkodásmód, amely az itt élő, a globalizált világhoz most kapcsolódó társadalmak – a burjátok, evenkik, kazakok, kirgizek, mongolok –, illetve Kína, Vietnam e területen élő kisebbségeinek sajátja.

Jakutiában végzett, állomásozó terepmunkán alapuló monográfia jelent meg *Tekintély és bizalom. Kultúra és társadalom két szibériai faluközösségben* címmel. A 2011-ben magyar nyelven megjelenő, az evenkik körében végzett kutatásokról készült könyv tárgyévben oroszul és angolul jelent meg. Az intézet egyik főmunkatársának társszerkesztésében *Buddhizmus* címmel tanulmánykötet jelent meg.

A 2012-es intézeti évkönyv, az *Ethno-Lore Modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák* című etnológiai tematikus blokkjáról elemző ismertetés jelent meg a *Magyar Tudományban*.

b) Tudomány és társadalom

Az intézet az MTA „Tudomány Napja” rendezvénysorozatához két programmal kapcsolódott. Egyrészt az MTA BTK NTI két kutatója tartott minden érdeklődő számára nyitott, vetített előadást a 2013-as Közép-Ázsia expedícióról az intézet könyvtárában. Másrészt 2013. november 28-án a programsorozat részeként nyitották meg az intézet európai uniós pályázatát bemutató kiállítást *ETNOFOLK – portál egy időtlen világba* címmel az MTA BTK Zenetudományi Intézet Haydn termében. A kiállítás 10 tablón keresztül nyújtott betekintést Csehország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia népi kultúrájába olyan témakörökben mint: kultúrtáj, hagyományos építkezés, lakásbelső, népművészet, népszokások, népzene és néptánc, viselet, kézművesség, szellemi kulturális örökség megőrzése. A kiállítás valamennyi külföldi partnerintézményben azonos tartalommal volt látható az ország nyelvén és angolul.

Az ETNOFOLK pályázatról és az MTA BTK Néprajztudományi Intézetének digitális adatbázisairól 2013. március 5-én, a Néprajzi Múzeum Napján tartott előadást az intézet egyik kutatója a Néprajzi Múzeumban.

Az intézet tudományos tanácsadó etnológusa *Istenek, ősök és sámánok. Egy vietnami hegyi törzs, a brúk vallása* címmel kiállítás-sorozatot rendezett terepfotóiból, 2010–12 között összesen 9 helyszínen voltak láthatóak a képek. 2013-ban további 3 helyre jutott el a vándorkiállítás: Zenta, Szabadka, Szombathely múzeumaiba.

2013 nyarán (június 26. – július 7.) Magyarország volt a kiemelt vendége a világ legnagyobb népművészeti rendezvényének, a *Smithsonian Folklife Festival*nak Washingtonban. Az intézet kutatói voltak a rendezvény főszervezői és szervezői, összesen öten, munkájuknak köszönhetően a program szakmailag rendkívül igényes volt. A magas színvonalon megrendezett fesztiválnak nagy volt a látogatottsága, a kedvezőtlen időjárási viszonyok ellenére 1,2 millió vendége

volt. Az eseményről a nemzetközi és a magyar sajtó is többször és hosszú terjedelemben adott hírt, a médián keresztül 40 millió láthatott, hallhatott róla. A fesztiválról készült összegzés az MTA honlapján is olvasható volt. A résztvevő kutatók az intézet könyvtárában személyesen is beszámoltak a magyar rendezvény sikereiről. Nagy érdeklődés kísérte a kézművesekkel készült beszélgetéseket, ismeretterjesztő előadásokat, amelyeknek moderátorai az intézet néprajzkutatói voltak. A külföldi sikert követően 2013. augusztus 21–22-én a Budai Várban rendezett Mesterségek Ünnepén hasonló beszélgetéseket vezettek az NTI munkatársai.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2013-ban

Az MTA BTK NTI a hazai néprajzi kutatás meghatározó intézményeként arra törekszik, hogy összefogja a hazai etnográfiai vizsgálatokat.

2013-ban 9 kutató végzett rendszeres oktatói tevékenységet a hazai felsőoktatásban az ELTE Néprajzi Intézetében, Belső-Ázsia Tanszékein és Orientalisztikai Intézetében, az ELTE TáTK Nemzetközi Tanulmányok programjában, a PTE Néprajz és Kulturális Antropológia tanszéken, a Corvinus Egyetem International Study Programjában, a Szegedi Tudományegyetem BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, a Károli Gáspár Református Egyetem Vallástudományi szakirányán, a Balassi Intézet Hungarológia tagozatán, valamint a Sárospataki Református Teológiai Akadémián.

A néprajzi kutatás sajátossága a terepmunka, az intézet munkatársai több mint 700 napot töltöttek 2013-ban terepen, elsősorban Magyarországon és a határon túli magyar nyelvterületeken, ezen kívül szibériai, kaukázusi népek körében, valamint Kínában.

A munkatársak a bilaterális egyezmények révén és peregrinációs pályázati támogatással 2013-ban összesen 257 napot töltöttek külföldi partnerintézményeknél, végeztek a magyar határokon túli terepmunkát és adattári munkát, külföldi kollégák pedig összesen 75 napot töltöttek az intézetben.

Az intézet igazgatója évek óta kutatja az amerikai emigráns magyar közösségeket Pennsylvániában, 2013-ban két idegen nyelvű publikációja is megjelent a témában. A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum munkatársaival együttműködve 2013-ban tárggyűjtést és néprajzi dokumentációt végzett a Skanzenben felállítandó magyar bányászház hazaszállítása és ehhez kapcsolódva egy kiállítás megvalósítása érdekében.

Az intézet kutatói nagy gyakorisággal vesznek részt más intézmények, különösen a Bölcsészettudományi Kutatóközpont más intézetei által kezdeményezett kutatásokban, interdiszciplináris konferenciákon.

Az MTA BTK Őstörténeti Témacsoportjának 2013-ban tartott műhelyvitáinak és két napos konferenciájának intézeti kutatók is az előadói voltak, olyan témákban, mint az etnikum problematikája az őstörténet szemszögéből, illetve a nemzeti eredet és a honfoglalás narratívái a 19–20. században.

Az MTA BTK ZTI-ben a Lendület-pályázat által támogatott 20–21. századi Magyar Zenei Archivum és Kutatócsoport *Megőrzés – Kutatás – Megosztás* konferenciáján az intézet 4 kutatója is előadó volt, többek között az intézet igazgatója, aki az intézmény egyik kiemelt kutatásának, az ETNOFOLK európai uniós projektnek a céljáról és eredményeiről beszélt.

Az MTA TK Kisebbségkutató Intézet által koordinált *Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)* című OTKA projekt résztvevőjeként az intézet egyik kutatója a Zobor-vidék mint referenciális státuszú magyar néprajzi tájegység megkonstruálásának folyamatát elemzi.

Az intézet kutatója résztvevője *A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár* című OTKA programnak. A Tárkány Szücs Ernő Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi kutatócsoport fenntartásában elindították a www.jogineprajz.hu honlapot.

Egy főmunkatárs folklorista *A 19. századi folklorisztika a nemzeteszme szolgálatában* című témával kapcsolódott a *Művészetek és tudomány a nemzetépítés szolgálatában a 19. századi Magyarországon* elnevezésű az BTK TTI által koordinált OTKA kutatáshoz.

Az intézet két főmunkatársa tagja az MTA BTK Médiatudományi és Médiatörténeti Kutatócsoportjának. A kutatóhely 2013 májusában a *Sajtó kultúráközvetítő szerepe (1867–1945)* címmel, decemberben pedig *A médiatörténet és az egyháztörténet metszéspontjai* címmel szerveztek konferenciát. A kutatók hosszabb lélegzetű tanulmányok megírását vállalták és készítették el a 19–20. századi sajtótörténet témaköréből, amelyek megjelenése 2014-ben várható.

Az intézet könyvtárának könyv és CD állománya 2013-ban 170 tétellel gyarapodott és 65 tétel külföldi és magyar folyóirattal. A könyvtár állománya a beszámolási év végén 45.403 leltári egység (könyv, folyóirat, különnyomat, CD, térkép stb.) volt, a könyvtár cserepartnerének száma 160. Cserébe, tiszteletpéldányként, ajándékként, (konferenciákon, könyvgyűjtő akciók során) 324 kötetet adott az intézet saját kiadványaiból.

IV. A 2013-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok

- KFB könyvpályázat: T/1107/2013 (KFB-025/2013) az *Életmód és Tradíció* sorozat 11. kötetének publikálása: Paládi-Kovács Attila: *Munkák, emberek, hiedelmek a Bódva mentén*. Budapest: MTA BTK. (2013) 2013. január 1. – 2014. január 31.
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány: 710.000 Ft utófinanszírozással
- KFB könyvpályázat: KFB-093/2013 az *Ethno-Lore*, az MTA BTK NTI évkönyv XXX. kötete megjelentetésére 2013. január 1 – 2013. december 31.
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány 700.000 Ft.
- Magyar Tudományos Akadémia Posztdoktori Kutatói Program 24 hónapnyi határozott idejű posztdoktori kutatás (2013. szeptember 1. – 2015. szeptember 1.) Kutatási téma: *Budapesti kiségyházakhoz csatlakozó cigány személyek és közösségek mentalitás és életmódváltásának a vizsgálata.*

V. A 2013-ban megjelent jelentősebb publikációk

1. Balogh Balázs (főszerk.) – Berta Péter – Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán – Szemerkenyi Ágnes (szerk.): *Ethno-Lore, az MTA BTK Néprajzi Intézetének évkönyve*, XXX. Budapest: MTA BTK Néprajztudományi Intézet, 433 pp. (2013)
2. Dagnosław Demski – Ildikó Sz. Kristóf – Kamila Baranieczka-Olsewska (eds.): *Competing Eyes. Visual Encounters with Alterity in Central and Eastern Europe*. Budapest: L'Harmattan, 546. pp. (2013)

3. Hoppál Mihály: *Shamans and Symbols: Prehistory of Semiotics in Rock Art*. Budapest: International Society for Shamanistic Research XVI. 130. pp. 85 pictures. (2013)
4. Iancu Laura: *Vallás Magyarfaluban. Néprajzi vizsgálat*. /Studia Ethnologica Hungarica XVII./ Budapest – Pécs: L'Harmattan – PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék. 448. pp. (2013)
5. Magyar Zoltán: *Őrségi mesék és mondák*. /Magyar Népköltészet Tára XV./ Budapest: Balassi Kiadó, 265 pp. + 24 kép (2013)
6. Mészáros Csaba: *Tekintély és bizalom: Kultúra és társadalom két szibériai faluközösségben*. Budapest – Pécs: MTA BTK Néprajztudományi Intézet – PTE BTK Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan, 362 pp. (2013)
7. Paládi-Kovács Attila: *Munkák, emberek, hiedelmek a Bódva mentén*. Szerkesztette: Báti Anikó, /Életmód és Tradíció 11./ Budapest: MTA BTK. 259 oldal + 32 oldal képmelléklet, (2013)
8. Sántha István – Tatiana Safonova: *Culture Contact in Evenki Land: A Cybernetic Anthropology of Baikal Region*. Boston: Global Oriental, Leiden: Brill, 184 pp. (2013)
9. Balogh Balázs – Borsos Balázs: Zur gegenwärtigen Situation der ungarischen Ethnologie. Institutionen – Forschungsrichtungen – interdisziplinäre Beziehungen. In Alzheimer, Heidrun – Doering-Manteuffel, Sabine – Drascek, Daniel – Treiber, Angela (Hrsg.): Ungarn. *Jahrbuch für europäische Ethnologie* Dritte Folge 8. Ferdinand Schöningh: Paderborn et al., 9–16. (2013)
10. Báti Anikó: The Return of the Wood-fired Baking Oven in Hungary. In Lysaght, Patricia (ed.): *The Return of Traditional Food*. Lund: Lund University. 118–127. (2013)
11. Berta Péter: Classification struggles, moral criticism and the interethnic trade of prestige goods between two Romanian Roma groups. *Journal of Consumer Culture*, 13(3): 337–365. (2013)
12. Deák Éva: Study, Store and Share Unpublished Primary Sources. The Example of the Parallel Archive, In Clavert, Frédéric – Noiret, Serge (eds.): *L'histoire contemporaine à l'ère numérique – Contemporary History in the Digital Age*. Bern; Berlin; Brussels; Frankfurt am Main; New York; Oxford; Wien: P.I.E.: Peter Lang, 83–93. (2013)
13. Каталин Юхас: Запах тела и аромат чистоты в культуре обитателей «самого веселого барака»: Венгрия, 1960–1989 годы. [Body-Odour-Cleanliness within the “Happiest Barracks”, Hungary 1960–1989] *Теория Моды / Fashion Theory*, Nr. 26, (Winter 2012–13; published: January 2013). 339–363, 457. internetes közzététel: <http://www.nlobooks.ru/node/2978> (2013)
14. Sz. Kristóf Ildikó: Witch-Hunting in Early Modern Hungary. In Brian P. Levack (ed.): *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*, Oxford etc: Oxford University Press, 334–355. (2013)
15. Paládi-Kovács Attila: *Időrend, kronológia, periodizáció az európai etnológiában*. /Akadémiai székfoglaló előadások sorozata/ Budapest: MTA Titkársága, 28 pp. (2013)
16. Somfai Kara Dávid: Religious Traditions among the Kazakh and Kirghiz (Chapter 3 Islamised Shamanism in Central Asia). In Zarcone, Thierry – Hobart, Angela (ed.): *Shamanism and Islam*. London: Tauris. 47–57. (2013)

VI

1. Létszámadatok

Átlaglétszám¹:

41

Az intézethez kötődő
akadémikusok száma²:

Az intézmény "professor
emeritus" címmel
rendelkező kutatóinak
száma:

4. Tudományos fokozat, illetve cím megszerzése 2017-ben³:

PhD: MTA doktora cím:

5. Szellemi alkotások védelme⁴

nemzeti úton megadott
oltalmak száma⁵: megadott külföldi
oltalmak száma⁶:

értékesített szabadalmak
száma:

szervi jogvédelem alá
tartozó alkotások száma⁷:

6. Részvétel a tudományos közéletben

Tudományos rendezvények

nemzetközi rendezvényen
tartott előadások száma: ~posztterek száma⁸:

hazai rendezvényen tartott
előadások száma: ~posztterek száma:

hazai rendezvények
szervezése: nemzetközi
rendezvények
szervezése:

Szakértői tevékenység

tanácsadói tevékenységek
száma⁹:

opponensi vélemény
összesen: ebből külföldre:

egyéb szakértői vélemény: ebből külföldre:

egyéni szaklektori vélemény
összesen: ebből külföldre:

folyóirat-
sorozatszerkesztés
magyarul: vagy folyóirat-
sorozatszerkesztés
idegen nyelven: vagy

Részvétel tudományos testületben

szerkesztőségi tag
nemzetközi

szakfolyóiratban:

szerkesztőségi tag hazai
szakfolyóiratban:

nemzetközi tud. bizottság tagja: nemzetközi tud. bizottság vezetője:

hazai tud. bizottság tagja: hazai tud. bizottság vezetője:

7. Az intézetet és a tudományt népszerűsítő tevékenység

nyilvános esemény megrendezése¹⁰:

kulturális rendezvények¹¹:

ismeretterjesztő előadások száma:

tudományos ismeretterjesztő műsorok szerkesztése TV-ben, rádióban:

8. A hazai felsőoktatásban végzett tevékenység

rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma¹²:

ebből doktori iskolákban oktatók száma: doktori iskolát vezetőik száma:

doktori iskolában törzstagok száma:

elméleti kurzusok száma¹³: gyakorlati kurzusok száma:

témavezetések száma (TDK-dolgozat):

témavezetések száma (BA, illetve BSc diplomamunka):

témavezetések száma (MSc, illetve MA diplomamunka):

témavezetések száma (PHD-disszertáció)

9. Egyéb adatok

9.1 Kutatói mobilitás

A kutatóhely vendégtevékenységet folytató munkatársainak száma

hazai egyetemen vagy vállalatnál:
 kutatóintézetben:

külföldi egyetemen vagy vállalatnál:
 kutatóintézetben:

Vendégkutatók száma a kutatóhelyen

hazai kutatók száma félévénél félévénél hosszabb ideig:
 rövidebb ideig:

külföldi kutatók száma félévénél hosszabb ideig:
 félévénél rövidebb ideig:

A kutatóhelyen más hazai
 kutatók által
 kutatómunkával eltöltött
 idő¹⁴:

A kutatóhelyen külföldi
 kutatók által
 kutatómunkával eltöltött idő:

9.2 Vállalati kapcsolatok az aktuális évben

A kutatóhellyel szerződéses
 kapcsolatban álló közép- és
 kisvállalatok száma:

A kutatóhellyel szerződéses
 kapcsolatban álló
 nagyvállalati partnerek
 száma: